

Η ταινία το ΚΥΜΑ – Οι ρίζες του φασισμού είναι μέσα μας...

Πιστεύω βαθιά ότι ο φασισμός είναι πολιτισμικό φαινόμενο και μόνο κατά δεύτερο λόγο παίρνει συγκεκριμένη πολιτική μορφή. Χωρίς την κατανόηση και αντιμετώπιση του βαθύτερου πολιτισμικού υποστρώματος που στηρίζει τις συγκεκριμένες φασιστικές πολιτικές οντότητες, πραγματική αντιμετώπιση του φασισμού δεν μπορεί να γίνει. Και είναι πολύ δύσκολο να αντιμετωπισθεί αυτό το υπόστρωμα, γιατί στην πραγματικότητα αφορά τον καθένα από εμάς. Ο φασισμός βρίσκεται ήδη μέσα μας, στον καθένα μας, πριν γιγαντωθεί εξωτερικά πολιτικά και κάτω από ορισμένες συνθήκες. Προσέξτε τι λέει στο τέλος ο καθηγητής που οργάνωσε το σχετικό φασιστικό πείραμα...

ΤΟ ΚΥΜΑ

Σκηνοθεσία: Ντένις Γκάνσελ

Σενάριο: Ντένις Γκάνσελ, Τοντ Στράσερ

Παίζουν: Γιούργκεν Βόγκελ, Φρέντερικ Λάου, Μαξ Ρίμελτ

Γλώσσα: Γερμανικά

Διάρκεια: 101 '

Βραβείο της Κριτικής Επιτροπής Φεστιβάλ Κωνσταντινούπολης 2008

Χάλκινο βραβείο καλύτερης ταινίας (Γερμανικά βραβεία 2008)

Χρυσό βραβείο Δεύτερου Ανδρικού Ρόλου (Γερμανικά βραβεία 2008)

Ένα πείραμα σε ένα σχολείο της Γερμανίας ξεκινά με τις καλύτερες των προθέσεων, αλλά εξελίσσεται σε κάτι άγριο και βίαιο.

Ο Ράινερ Βένγκερ, καθηγητής Λυκείου με αναρχικό παρελθόν και πρωτοποριακές ιδέες για την εκπαίδευση, αναλαμβάνει, στο πλαίσιο του μαθήματος της πολιτικής θεωρίας, να διδάξει στους φοιτητές του για την τυραννία. Ο ίδιος, βέβαια, θα προτιμούσε να αναλάβει να μιλήσει για την αναρχία, αλλά σε αυτό τον έχει προλάβει ένας αυστηρός καθηγητής της παλιάς σχολής. Προκειμένου, λοιπόν, να κάνει το μάθημα πιο ενδιαφέρον και με αφορμή το σχόλιο ενός μαθητή του πως «δεν μπορεί σήμερα να ξαναπαράξει φασισμός, σοφίζεται ένα παιχνίδι ρόλων: Ο ίδιος αναλαμβάνει το ρόλο του ηγέτη και οι μαθητές του το ρόλο των ακολούθων του. Οι τελευταίοι ανταποκρίνονται με ενθουσιασμό στις ανάγκες του «ρόλου». Πειθαρχούν με χαρά σε μια σειρά κανόνων συμπεριφοράς, ονοματίζουν την μικρή κοινωνία τους «Το κύμα», φορούν ένα είδος ενιαίας στολής, επινοούν έναν κοινό χαιρετισμό, φιλοτεχνούν ένα διακριτικό σήμα, μαθαίνουν τελικά να αντιλαμβάνονται ο ένας τον άλλο ως μέλη μιας εκλεκτής ομάδας, όπου όλοι είναι ίσοι με όλους. Ο Μάρκο, γιος διαλυμένης οικογένειας, είναι ίσος επιτέλους με τον πλούσιο συμμαθητή του. Η ντροπαλή, συνεσταλμένη Λίζα είναι ίση επιτέλους με τα άλλα, δημοφιλή κορίτσια. Ο Τιμ, που βρισκόταν πάντα στο περιθώριο και κινούνταν καμιά φορά και εκτός νόμου, μπαίνει

επιτέλους στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος και αισθάνεται χρήσιμος. Ο Ντένις, που ασχολείται ερασιτεχνικά με το θέατρο και αναζητά διαρκώς το νόημα, διοχετεύει επιτέλους κάπου το πάθος του. Ένας μαθητής Τούρκικης καταγωγής είναι ίσος με τον Γερμανό. Μόνο που αν για τα μέλη της ομάδας όλα φαίνονται σωστά, όσοι βρίσκονται στην απ' έξω δείχνουν την δυσπιστία, αν όχι την αγωνία τους. Πρώτες πρώτες, η σύζυγος του Ράινερ, και αυτή καθηγήτρια στο ίδιο σχολείο, αλλά και η νεαρή Κάρο, το κορίτσι του Μάρκο που βρέθηκε στην ομάδα, εξοστρακίστηκε γιατί αρνήθηκε να φορέσει το ίδιο λευκό πουκάμισο με τους υπόλοιπους και παλεύει να δείξει στους υπόλοιπους το πόσο επικίνδυνες είναι οι νέες ιδέες του. Κανείς όμως δεν μπορεί να σταματήσει το «Κύμα» και την καταστροφή που φέρνει μαζί του.

Η ταινία βασίστηκε στο ομότιτλο βιβλίο του Martin Rhue (λογοτεχνικό ψευδώνυμο του Todd Strasser), υποχρεωτικό ανάγνωσμα σε πολλά σχολεία της Γερμανίας, που με τη σειρά του είναι εμπνευσμένο από πραγματική ιστορία. Το 1967, ένας καθηγητής ιστορίας στο Λύκειο Cubberley του Πάλο Άλτο με το όνομα Ron Jones εφάρμοσε ένα αντίστοιχο πείραμα στους μαθητές του. Όταν, κατά τη διάρκεια ενός μαθήματος όπου δίδασκε για τον Εθνικό Σοσιαλισμό, ένας μαθητής του τον ρώτησε για το πώς θα μπορούσε ο λαός της Γερμανίας να αγνοεί για τη σφαγή του Εβραϊκού πληθυσμού, ο καθηγητής δεν μπόρεσε να απαντήσει. Αντ' αυτού όμως, αποφάσισε να δώσει μια μικρή γεύση από τις συνθήκες της εποχής που μελετούσαν. Έτσι, οργάνωσε την τάξη σε μια ομάδα (με το κάθε άλλο παρά αθώο όνομα «το Τρίτο Κύμα», μια άμεση αναφορά στο Τρίτο Ράιχ), πρότεινε σκληρά κανονιστικά μέτρα και εφάρμοσε σε λίγη ώρα ένα μικρό πρόγραμμα αυστηρής πειθαρχίας μέσα στην τάξη, έκπληκτος με την προθυμία με την οποία τον υπάκουαν οι μαθητές του.

Το αυθεντικό κείμενο στο οποίο βασίστηκε η ταινία

Στο τέλος ο καθηγητής συμπυκνώνει την εμπειρία και ουσία του πειράματος έτσι:

«Μέσα από την εμπειρία της τελευταίας εβδομάδας, όλοι πήραμε μια γεύση του πώς ήταν να ζεις και να δρας στη ναζιστική Γερμανία. Μάθαμε πώς ήταν το συναίσθημα του να δημιουργείς ένα απόλυτα πειθαρχημένο κοινωνικό σύνολο. Να χτίζεις μια ξεχωριστή κοινωνία. Να υπόσχεσαι πίστη και υπακοή σε αυτή την κοινωνία. Να αντικαθιστάς τη λογική με κανόνες. Ναι, όλοι θα είχαμε γίνει καλοί Γερμανοί. Θα είχαμε φορέσει τη στολή. Θα στρέφαμε το κεφάλι καθώς φίλοι και γείτονες θα καταδικάζονταν και θα καταδιώκονταν. Θα κλειδώναμε τις πόρτες. Θα δουλεύαμε στις βιομηχανίες «άμυνας». Θα καίγαμε ιδέες. Ναι, γνωρίζουμε έστω και λίγο πώς είναι να βρίσκεις έναν ήρωα. Το να αρπάζεσαι από την εύκολη λύση. Να νιώθεις πως είσαι δυνατός και πως ελέγχεις το πεπρωμένο σου. Γνωρίζουμε το φόβο της απομόνωσης. Την ικανοποίηση του να κάνεις κάτι σωστό και να επιβραβεύεσαι γι' αυτό. Να είσαι ο πρώτος. Να έχεις δίκιο. Σε έναν ακραίο βαθμό θα βλέπαμε, και πιθανόν θα νιώθαμε, πού οδηγούν αυτές οι πράξεις. Γίναμε όλοι μάρτυρες κάποιου πράγματος στη διάρκεια της τελευταίας εβδομάδας. Είδαμε ότι ο φασισμός δεν είναι απλά κάτι που έκαναν εκείνοι, οι άλλοι. Όχι. Βρίσκεται

ακριβώς εδώ. Σ' αυτή την αίθουσα. Στις δικές μας καθημερινές συνήθειες και στον τρόπο ζωής μας. Ξύστε λίγο την επιφάνεια, και εμφανίζεται. Είναι κάτι μέσα σε όλους μας. Το κουβαλάμε σαν αρρώστια. Αυτή την πεποίθηση ότι τα ανθρώπινα όντα είναι κατά βάση κακά και επομένως ανίκανα να πράξουν με καλοσύνη απέναντι στους άλλους. Μια πεποίθηση που απαιτεί έναν ισχυρό ηγέτη και πειθαρχία για να διατηρηθεί η κοινωνική τάξη πραγμάτων. Και υπάρχει και κάτι άλλο. Η πράξη της συγγνώμης»